

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Stowarzyszenia E. z siedzibą w K.
przeciwko Stowarzyszeniu E. w W.
o wznowienie postępowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 grudnia 2018 r.,
zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 12 marca 2018 r., sygn. akt XXIII Gz [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 12 marca 2018 r. odrzucił skargę kasacyjną wniesioną przez Stowarzyszenie E. w K. od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 22 listopada 2017 r., oddalającego zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 28 czerwca 2017 r., którym odrzucono skargę Stowarzyszenia E. w K. o wznowienie postępowania w sprawie o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu Stowarzyszenie E. w W., zakończonego prawomocnym postanowieniem z dnia 30 listopada 2016 r.

Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd Okręgowy przypomniał, że w postanowieniu z dnia 22 listopada 2017 r. stwierdzono, że żalącemu się nie przysługiwał przymiot zainteresowanego w sprawie w postępowaniu rejestrowym innego podmiotu rejestrowego. Nie był on więc zainteresowanym w rozumieniu

art. 510 § 1 k.p.c. Dlatego też nie zachodziła w stosunku do niego podstawa wznowienia postępowania określona w art. 401 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 524 § 2 k.p.c.

Sąd drugiej instancji przypomniał również, że Stowarzyszenie E. w K. wniosło skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 22 listopada 2017 r., zaskarżając to postanowienie w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jest: art. 510 § 1 k.p.c., art. 524 § 2 k.p.c. w związku z art. 510 § 2 k.p.c., art. 16 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy - Prawo o stowarzyszeniach, art. 694³ § 2 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c.

Uwzględniając te wstępne uwagi, Sąd Okręgowy uznał zatem, że wniesiona w sprawie skarga kasacyjna, jako że pochodziła od osoby nieuprawnionej, podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna z innych przyczyn w rozumieniu art. 398⁶ § 2 k.p.c.

W ocenie Sądu drugiej instancji, skarżący nie był uczestnikiem postępowania w sprawie o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego Stowarzyszenia E. w W., a także nie miał przymiotu osoby zainteresowanej w sprawie rejestrowej innego stowarzyszenia w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. i art. 524 § 2 k.p.c. Samo powoływanie się przez niego na naruszenie korzystania z nazwy nie czyni ze skarżącego uczestnikiem postępowania o wpis do rejestru innego stowarzyszenia, gdyż w postępowaniu rejestrowym sąd rejestrowy nie jest uprawniony do rozpoznawania sporów między podmiotem rejestrowym a osobą trzecią. Wpis podmiotu do rejestru nie przesądza zaś posiadania nazwy danego podmiotu na wyłączność z ograniczeniem praw osób trzecich ani nie wyklucza możliwości dochodzenia takich praw przed innymi sądami.

Sąd Okręgowy doszedł więc do przekonania, że skarżący, który nie był uczestnikiem postępowania rejestrowego innego stowarzyszenia ani zainteresowanym z mocy art. 510 § 1 k.p.c. i art. 524 § 2 k.p.c., nie jest też osobą uprawnioną do składania nadzwyczajnych środków odwoławczych od orzeczeń, wydanych w postępowaniu rejestrowym o wpis innego podmiotu.

Stowarzyszenie E. w K. wniosło do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 12 marca 2018 r., zaskarżając to

postanowienie w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, to jest:

a. art. 510 § 1 k.p.c., przez uznanie, że żalący się nie miał przymiotu osoby uprawnionej do złożenia skargi kasacyjnej od postanowienia z dnia 22 listopada 2017 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w sprawie XX III Gz [...];

b. art. 519¹ § 1 w związku z § 3 k.p.c. i w związku z art. 510 § 1 k.p.c., przez uznanie za niedopuszczalną wniesionej przez żalącego się skargi kasacyjnej z powodu braku legitymacji i przymiotu uczestnika, mimo że skarga została wniesiona od postanowienia Sądu drugiej instancji kierowanego do żalącego się jako uczestnika postępowania w tym zakresie (wnioskodawcy);

c. art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez odrzucenie skargi kasacyjnej żalącego się jako niedopuszczalnej i wniesionej przez osobę nieuprawnioną, mimo że skarga została wniesiona od postanowienia Sądu drugiej instancji kierowanego do żalącego się jako uczestnika postępowania w tym zakresie (wnioskodawcy),

a także

2. naruszenie konstytucyjnej zasady prawa do sądu, przez:

- odrzucenie skargi kasacyjnej żalącego się jako niedopuszczalnej i wniesionej przez osobę nieuprawnioną, mimo że skarga została wniesiona od postanowienia Sądu drugiej instancji kierowanego do żalącego się jako uczestnika postępowania w tym zakresie (wnioskodawcy);

- nieuzasadnione uniemożliwienie Sądowi Najwyższemu weryfikacji merytorycznego stanowiska żalącego się, i to z powołaniem się na te same argumenty prawne, które winny ulec weryfikacji w postępowaniu kasacyjnym.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty, żalący się wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia w celu dalszego procedowania w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od uczestnika postępowania na rzecz żalącego się zwrotu kosztów postępowania wywołanego wniesieniem zażalenia według norm przepisanych, z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrywane w niniejszym postępowaniu zażalenie nie jest uzasadnione, choć nie można odmówić trafności części podniesionych w nim zarzutów.

Ma rację żalący się, zarzucając, że Sąd Okręgowy błędnie potraktował go jako osobę nieuprawnioną do wniesienia skargi kasacyjnej od postanowienia z dnia 22 listopada 2017 r., mimo że postanowienie to było przecież do niego adresowane. W tym zakresie Sąd Najwyższy przypomina, że w jego orzecznictwie utrwalił się pogląd, zgodnie z którym „strona, która według sądu pierwszej lub drugiej instancji nie korzysta ze zdolności sądowej jest legitymowana do zaskarżenia niekorzystnego dla niej orzeczenia, mającego charakter wyłącznie procesowy” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 lutego 2014 r., I CZ 124/13, LEX nr 1438642; z dnia 18 grudnia 2013 r., I CZ 106/13, LEX nr 1438405; z dnia 25 maja 2016 r., II PZ 7/16, LEX nr 2056870). Taka strona, nie mając nawet zdolności sądowej i zdolności procesowej, ma bowiem tzw. „legitymację do wniesienia środka zaskarżenia” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 stycznia 2017 r., I PZ 31/16, LEX nr 2238245 oraz z dnia 12 września 2017 r., III SZP 2/17, LEX nr 2397586). W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy oznacza to zaś, że żalący się, w stosunku do którego zostało najpierw wydane postanowienie odrzucające jego skargę o wznowienie postępowania, a więc mające bez wątpienia wyłącznie procesowy charakter, a następnie postanowienie oddalające jego zażalenie na pierwsze z wymienionych postanowień, co do zasady zyskał także legitymację procesową do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia, to jest skargi kasacyjnej. Sąd Najwyższy dostrzega przy tym ewidentną niekonsekwencję Sądu drugiej instancji, który najpierw poddał zażalenie wniesione na postanowienie odrzucające skargę o wznowienie postępowania merytorycznej ocenie i oddalił je, uznając, że Sąd pierwszej instancji słusznie przyjął brak po stronie żalącego się przymiotu zainteresowanego w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c., by następnie, powołując się na tę samą okoliczność, odrzucić jego skargę kasacyjną.

Powyższa konstatacja nie oznacza jednak, że zaskarżone w niniejszym postępowaniu postanowienie nie odpowiada prawu jako wydane z naruszeniem

art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Odnosząc się do tej kwestii, Sąd Najwyższy przypomina bowiem, że określający warunki dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym art. 519¹ k.p.c. (w zakresie istotnym dla jego oceny w okolicznościach niniejszej sprawy) stanowi, że od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie - w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego - przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (§ 1). W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych (§ 2), a w postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji (§ 3). Powołany przepis był przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego, gdy środkiem zaskarżenia orzeczeń w postępowaniu drugoinstancyjnym była kasacja. W postanowieniu z dnia 29 stycznia 2003 r., I CZ 196/02 (OSP 2004 nr 1, poz. 4), Sąd Najwyższy wyraził zaś pogląd, że stwierdzenie dopuszczalności kasacji w postępowaniu rejestrowym opiera się tylko na przepisie art. 519¹ § 3 k.p.c., wyjaśniając równocześnie, że art. 519¹ § 1 k.p.c. odnosi się (co wynika z jego brzmienia) jedynie do postanowień wydawanych w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego. Dlatego w sprawach rejestrowych brak jest podstaw do uzależnienia dopuszczalności kasacji od kwalifikacji rozstrzygnięcia jako orzeczenia co do istoty sprawy. Dopuszczalność zaskarżenia kasacją postanowienia sądu drugiej instancji zależy więc jedynie od tego, czy jest to orzeczenie w przedmiocie wpisu lub wykreślenia wpisu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela jednak tego poglądu. Przede wszystkim jest bowiem zdania, że art. 519¹ k.p.c., będąc przecież odpowiednikiem art. 398¹ k.p.c. oraz art. 398² k.p.c., określających dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie, zawiera kompleksową regulację określającą

dopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym, a jego wykładnia dokonana z uwzględnieniem reguł gramatycznych pozwala na przyjęcie tezy, że § 1 tego przepisu zakreśla przedmiotowo wszystkie rodzaje orzeczeń, od których wniesienie skargi kasacyjnej w tym postępowaniu jest w ogóle dopuszczalne. Użyte w nim sformułowanie „w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego” należy zaś rozumieć w ten sposób, że skarga kasacyjna w postępowaniu nieprocesowym jest dopuszczalna „tylko” w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego. Kolejne paragrafy art. 519¹ k.p.c. stanowią z kolei doprecyzowanie, rozumiane jako zawężenie kategorii spraw, w których skarga kasacyjna jest dopuszczalna, w odniesieniu do spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, spraw rozpatrywanych w postępowaniu rejestrowym, a obecnie również w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Inne rozumienie art. 519¹ k.p.c. prowadziłoby natomiast do sytuacji, która byłaby nie do pogodzenia z zasadniczą cechą skargi kasacyjnej, jaką jest jej nadzwyczajność. W tej sytuacji katalog postanowień, od których byłoby dopuszczalne wniesienie skargi kasacyjnej obejmowałby bowiem wszystkie postanowienia, byleby tylko w postępowaniu rejestrowym dotyczyły one wpisu lub wykreślenia z rejestru.

Zdaniem Sądu Najwyższego, za wcześniej przedstawionym rozumieniem art. 519¹ k.p.c. przemawia również jego wykładnia przeprowadzona z zastosowaniem reguł systemowych, z których przede wszystkim wynika zasada, zgodnie z którą zwykle to właśnie pierwszy paragraf określa ogólną regułę, natomiast kolejne jednostki redakcyjne regułę tę doprecyzowują. Pominięcie tej reguły oznaczałoby z kolei, że zakres przedmiotowy dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach wymienionych na przykład w art. 519¹ § 2 lub 3 k.p.c. byłby nie tylko szerszy niż w art. 519¹ § 1 k.p.c., ale także szerszy niż w art. 398¹ k.p.c., będącym wszak podstawową normą prawną dla tej instytucji. Uznanie, że art. 519¹ § 1 k.p.c. nie znajduje zastosowania w sprawach określonych w kolejnych paragrafach tego przepisu (w tym także w § 3), musiałoby jednak powodować sięgnięcie do regulacji art. 398¹ k.p.c. Zgodnie bowiem z treścią art. 13 § 2 k.p.c., przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań

unormowanych w Kodeksie postępowania cywilnego, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. To oznaczałoby zaś, że w postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna i tak byłaby dopuszczalna jedynie w odniesieniu do wydawanych w nim postanowień co do istoty sprawy, jako odpowiedników wyroków wydawanych w procesie, oraz postanowień w przedmiocie odrzucenia wniosku lub umorzenia postępowania.

Podsumowując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy stoi więc na stanowisku, że art. 519¹ § 3 k.p.c. należy interpretować z uwzględnieniem § 1 tego przepisu, co oznacza, że w sprawach rejestrowych skarga kasacyjna przysługuje jedynie od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowień w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, wydanych w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru.

Trzeba przy tym podkreślić, że takie postanowienia muszą również dotyczyć spraw z zakresu prawa osobowego. Do działu prawa osobowego należy zaś prawo regulujące kwestie dotyczące zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych osób fizycznych i prawnych (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 stycznia 2001 r., III CKN 1454/00, OSNC 2001 nr 7-8, poz. 116; z dnia 6 lutego 2003 r., IV CZ 3/03, LEX nr 583895; z dnia 7 kwietnia 2006 r., III CZ 16/06, LEX nr 1104880 i z dnia 23 maja 2013 r., I CZ 47/13, OSNC 2014 nr 2, poz. 19). W odniesieniu do osób prawnych decyduje ono bowiem o osobowości prawnej podmiotu podlegającego wpisowi i o jego istnieniu lub nieistnieniu. Do postanowień wydanych w sprawach z zakresu prawa osobowego będą więc zaliczać się tylko takie, które mają władczy charakter i prowadzą bezpośrednio do nadania osobowości prawnej bądź do unicestwienia jej bytu lub pozbawienia zdolności do czynności prawnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2014 r., I CZ 8/14, OSNC 2015 nr 1, poz. 11).

Odnosząc powyższe rozważania do okoliczności faktycznych sprawy, w której zostało wydane zaskarżone postanowienie, Sąd Najwyższy zauważa, że sprawa ta została zainicjowana skargą o wznowienie postępowania zakończonego postanowieniem o wpisie do rejestru stowarzyszeń. Postanowienie odrzucające tę skargę nie jest natomiast - co oczywiste - postanowieniem co do istoty sprawy. Co

więcej, nie może też zostać uznane za postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku lub umorzenia postępowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się bowiem, że odrzucenia skargi o wznowienie postępowania nie należy traktować jak odrzucenia wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego, ponieważ są to odrębne żądania; wniosek inicjuje postępowanie nieprocesowe, natomiast skarga o wznowienie postępowania ma charakter szczególnego środka zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2001 r., V CSK 357/01, OSNC 2002 nr 7-8, poz. 92 oraz z dnia 7 października 2016 r., I CZ 59/16, LEX nr 2151405). Postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie na postanowienie odrzucające skargę o wznowienie postępowania nie podlega więc zaskarżeniu skargą kasacyjną, gdyż nie należy do żadnej z przewidzianych w art. 519¹ § 1 k.p.c. kategorii orzeczeń, w stosunku do których skarga kasacyjna jest dopuszczalna (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2006 r., III CZ 103/05, LEX nr 191159; z dnia 24 lutego 2012 r., I CSK 443/11, LEX nr 1215252; z dnia 11 kwietnia 2012 r., III CSK 57/12, LEX nr 1214588; z dnia 29 stycznia 2013 r., II CSK 465/12, LEX nr 1296673).

Ostatecznie nie ma zatem racji żalący się, podnosząc, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Jeśli bowiem skarga kasacyjna została przez niego wniesiona od postanowienia Sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie odrzucające skargę o wznowienie postępowania, to taka skarga była niedopuszczalna. Choć więc z innych przyczyn niż podane w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, taka skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu właśnie na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Dlatego należy uznać, że zaskarżone postanowienie, mimo błędnego uzasadnienia, odpowiada jednak prawu.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swojego postanowienia.